

Олеся ТАТАРОВСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка,

кандидат філологічних наук

доцент кафедри англійської філології

м. Львів

olesia.tatarovska@i.ua

<https://orcid.org/0000–0001–9175–2774>

**ПРАГМАДИСКУРСНИЙ МОДУС ЗАПЕРЕЧЕННЯ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Пропоноване дослідження зосереджено на цільових студіях функціонування заперечення в корпусі та дискурсі, які проєктують об'єкт вивчення – множинне заперечення в англійській мові – у сув'язі філософії, діалектики та поетики його онтологічної сутності, його системної організації у площині системно-дискурсної парадигми знання.

Студії заперечення впродовж століть перебувають у полі зору логіків, філософів, лінгвістів та психологів. Це – прагматична універсалія, яка відображена в мовах, хоча й різними засобами – синтаксичне й морфосинтаксичне явище, яке вивчають міждисциплінарно. Через свою багатогранність та поліфункційність заперечення належить до таких мовних категорій, що повсякчас перебувають у полі зору наукових кіл гуманітарної сфери знання. Попри те, що ґрунтовний аналіз заперечення розпочався в рамках формальної логіки, утім згодом ця прагматична універсалія стала однією з фундаментальних у різних сферах наукового пізнання. Воно (заперечення) також є одним з найосновніших людських концептів (сми́слів) і його наявність – один із критеріїв, який розкриває людську природу і його вираження в гуманітарній сфері знання.

Тобто, здатність заперечувати – це природний, а значить закономірний феномен, який в монографії піддаємо аналізу його різних форм у корпусі й дискурсі англійської мови в міжлінгвістичній перспективі.

Традиційний погляд на заперечення як на логічний оператор, який змінює істинність судження, зумовив його статус як семантичного поняття у більшості літератури в цій галузі. Дослідження в галузі прагматики та суміжних дисциплін, однак, включає заперечення як елемент, що визначає створення специфічно дискурсно прагматичних функцій, як заперечення. Негативне висловлення може бути частиною будь-якої функційної чи прагматичної класифікації так сама як стверджувальні висловлення, допоки враховують їхні різні властивості. Однак, більшість праць щодо заперечення в цьому контексті має семантичну спрямованість, а приклади є типово ізольованими реченнями.

Зацікавлення проблемами синтаксичної семантики, прагматики та теорії тексту віднедавна стало також стимулом для подальшого напрацювання основ прагмадискурсного підходу до аналіз мовних явищ, що є новітньою теоретичною базою, фундаментом, на якому можна побудувати цілісну теорію різнотипного заперечення. Відтак, новітня лінгвістична теорія заперечення в корпусі і дискурсі потребує його розтлумачення через синтаксис, семантику, прагматику і контекст.

Множинне заперечення значною мірою є синкретичним явищем. Воно впливає з моно негативного заперечення і таким чином охоплює усю парадигму заперечних структур і є основою формування сфери дії усіх видів заперечення (*Scope of Negation*). У мові журналістики на відміну від мови науки заперечення виконує не тільки функцію заперечення певної пропозиції, але ще й виражає інші мовні акти: відмови, вказівки, рішучого наміру. Підтипом множинного заперечення є заперечення з інтенсифікацією. У такій же мірі, як і множинне, воно підсилює значення висловлень, додає емоційності комунікативним процесам.

Лінгвістичну категорію заперечення ми визначаємо як функціонально-семантична категорія, котра, відтворюючи моменти об'єктивного світу, вносить різнооб'ємну (загальну, часткову, словесну) заперечну інформацію як за допомогою різнорівневих експліцитних та імпліцитних мовних засобів, так і за допомогою контексту.

Обсяг інформації заперечної семантики, а відповідно й функціональний тип заперечення, який може бути загальним, частковим, словесним, встановлюється в роботі на основі екстралінгвістичних факторів та паралінгвістичних даних, вербально маніфестованих чи імпліцитно виражених у тому чи іншому контексті.

Співвідношення між функціональними типами заперечення та засобами їхньої реалізації та охоплюють усі пласти в системі мови, а також рівень тексту, і, таким чином, надають дослідникам можливості для виділення паралельних

системних форм та мовленнєвих способів заперечення, які ідентично функціонують у безперервному мовному потоці, а конкретно – в тексті.

У результаті вивчення процесу реалізації системних засобів заперечення в тексті встановлюється функціональна рівноправність між експліцитними та імпліцитними засобами заперечення всередині конститuentів кожного мовного пласту, а також виявляється спільність потенційних можливостей кожного мовного рівня в цілому при передачі різнооб'ємної заперечної інформації.

Підхід до тексту з динамічних позицій, а також розгляд контексту функціонування як об'єкта дослідження, дозволили не тільки віднайти власне текстові шляхи утворення семи заперечення, але й встановити можливість реалізації інформації заперечної семантики загального, приватного та словесного характеру. Виключенням є лише конститuentи морфологічного та синтаксичного рівнів. Через високий ступінь граматикизації та специфічної заперечної семантики вони не виявляють здатності проникати в змістову структуру окремих референтів, заперечно характеризують лише співвідношення між ними в межах висловлювання, забезпечуючи тим самим передачу заперечної інформації тільки загального та приватного характеру. Імпліцитні носії заперечення, зазвичай, виявляють здатність передавати інформацію й іншого характеру. Вони несуть додаткові лексичні дані, експресивно-емоційні, модальні відтінки, які безперервно поглиблюються та примножуються разом зі зростанням ускладненості кожного мовного рівня, досягаючи своєї кульмінації в тексті.

Безсумнівно, множинне заперечення, як і заперечення в загальному, не можна пояснити звичайною логікою. Явище множинного заперечення є надзвичайно різноманітним у своєму багатстві вираження форм та складності інтерпретації. Множинне заперечення – є не лишень звичайною комбінацією декількох мнононегативних заперечень в межах одного висловлення. Це складна парадигма, яка охоплює поняття сфери дії заперечення, негативної полярності, заперечного узгодження та ін., а тому не існує його однозначної інтерпретації. Зі слів відомого американського дослідника Д. Берчфілда, передбачити шляхи розвитку мови абсолютно неможливо, оскільки мова – явище неоднозначне, яке існує поза межами логічного та раціонального.

У мові існує власна логіка, яка й диктує розвиток мовних процесів та категорій через певні девіації, які згодом стають нормою. Феномен «циклу Есперсена», а саме: розвиток, поширення та поступовий занепад конструкцій множинного заперечення може зайняти очільне місце в англійській мові у майбутньому.

Olesia TATAROVSKA

PRAGMADISCOURSE MODUS OPERANDI OF NEGATION IN ENGLISH

Abstract. *The proposed research focuses on targeted studies of the functioning of negation in corpus and discourse, which project the object of study – multiple negation in English – in the context of philosophy, dialectics and poetics of its ontological essence, its systemic organisation in the plane of the systemic-discourse paradigm of knowledge.*

Література / References

1. Anderwald, L. (2002). *Negation in Non-Standard British English*. London and New York: Routledge.
2. Givon, T. (1993). *English in Grammar: a function-based Introduction*. Amsterdam: John Benjamins Pub, Co.;
3. Givon, T. (1978). Negation in language: Pragmatics, function, ontology. *Syntax and Semantics*, 9, 69–105.
4. Halliday, M. A. K. and Hasan, R. (1985). *Language, context, and Test: a social-semiotic perspective. Language and Learning* (3) Geelong, vic: Deakin University Press.
5. Horn, L. R. (2001). *A Natural History of Negation*. CSLI Publications, Year: 2001. 679 p.
6. Lyons, J. (1977). *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press, Vol. 1 pp. 371, Vol. 2, pp. 897.
7. Ramat, P. (1987). *Linguistic Typology*, Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
8. Tottie, G. (1991). *Negation in English Speech and Writing: a Study in Variation*. New York: Academic Press, INC.